

GENEALOGIAI FÜZETEK

CSALÁDTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT

CZÍMEREKKEL ÉS LESZÁRMAZÁSI TÁBLÁKKAL

SZERKESZTIK

CSIKSZENTMIHÁLYI
SÁNDOR IMRE

KÖRÖSPATAKI ÉS KÖPECZI
SEBESTYÉN JÓZSEF

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ÖTÖDIK ÉVI FOLYAM

KIADJA A SZERKESZTŐSÉG

KOLOZSVAR
NYOMATOTT GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSE KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1907.

134588

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TARTALOM.

I. Értekezések és önálló cikkek.

	Lap		Lap
M. Barabásy István: Aranyosszék összeírása 1711-ből	104	Köblös Zoltán: Kővárvidéki nemesek és puszkások összeírása 1669-ből (I—III. közl.)	21, 30, 43
ifj. Biás István: Mármaros vm. homagialis összeírása 1670-ből	94	Dr. Lukinich Imre: Adatok a bethleni Bethlen cs. XV. és XVI. századbéli történetéhez (pecséttrajzzal)	1
Forgon Mihály: A vályi Nagy család (I—II. közl. címerrel)	40, 49	Pálffi György: A tarcsafalvi Pálffi család (I, II. közl. 2 pecséttrajzzal)	5, 15
Ghyczy Pál: Basta György címere	30	Persian Kálmán: Barcsai Ákos megöletésének napja	8
Győrffy István: A jászkunság nemessége 1699. Gyulai Ferencz: A kőkösi Orbók család (címerrel)	55 18	Péter Lajos: A maksai Benkő család	28
S. Gyulai Rikárd: A galambodi Bán család (címerrel)	42	Sándor Imre: A szilágysomlyói Halmágyi család (I—III. közl. címerrel)	25, 37, 54
— — — A hatmansdorfi Hatfaludi család (I—III. közl. címerrel)	51, 66, 78	— — — A Felszeghi család krónikája (címerrel)	56
— — — A váradi és sepsiszentgyörgyi Móricz család (I—II. közl. 2 címerrel)	74, 90	— — — Lakodalmas versek (I., II. közl.)	79, 93
— — — A hermannsfeldi Fabritius család (címerrel)	98	— — — Az agyagfalvi Sándor család	86
Kelemen Lajos: Levéltáraink és az Erdélyi Nemzeti Múzeum	13	— — — A pelsőczyi Bebek cs. erdélyi ága	97
— — — Gyergyószék lustrája 1616-ból (I—II. közlemény)	71, 81	— — — A csiksztsimoni Endes cs. levéltára 1660—1725. (I—IV. közl.)	10, 23, 32, 46
		Sebestyén József: Báthori András címerlevelei (I., II. közl. 5 címerrel)	61, 73
		Varju Elemér: A bethleni Bethlen cs. leszármazása	27

II. Adattár.

1663. jun. 5. Apaffi Mihály a bágyi hegyen épült várkastélynál szolgálatot teljesítő egyházi nemeseknek hadmentességet ad	83	1666. nov. 5. Apaffi Gergely temetési meghívója	58
1639. jan. 4. Memoriale ismeretlen följegyzőtől a Magyarországon és Erdélyben elhalt fő- és köznemesekről	68	1681. — Hsztmártoni id. Biró István hadmentességi folyamodványa Apaffi Mihályhoz	84
1627—1646. Sárdi Simén Gergely följegyzése gyermekeinek születéséről	35	1683. szept. 6. Bálpataki Jánosné, Baráthi Borbála temetési meghívója	58
1649. márcz. 27. Brenhidai Huszár familiának eredeti és ágazatja	8	1692. jun. 1. Petr. Horváth Miklós családi följegyzései	95
1650. kőr. Genealogiai följegyzés a sárdi Simén családról	35	1700. jan. 9. Bizonyítvány viski Debreczeni István armalissáról	9
1663. febr. 24. Sepsi Szabó Márton armalist kér	36	1711. — Gyergyóújfalu összeírása	108
1663. jun. 23. Vinczi János, a fejedelemné étkefogója nemesítettén, Vinczen lévő házhelyére is kiváltságot kér	36	1720. előtt. Petr. Horváth Boldizsár családi följegyzései	106
1663. — Kende Ignác és Román Kifor Kővárvidéken, Dragomérfalván lakó puszkások testvéreikkel armalist kérnek	36	1721. jan. 26. Zabolai Mikes Mihály temetési meghívója	59
1664. márcz. 10. Vajda Bálint udvari agárhordozó nemességért folyamodik	36	1733. szept. — Rádai Ráday Pál temetési meghívója	59
1664. máj. 28. Appaffi Mihály fejedelem levele Rhédei Ferencznek Varsóvai László armalisa és nemessége érdekében	9	1735. okt. 18. Teleki Sándor gróf genealogiai följegyzése a váradi Balogh családról	69
1664. jun. 6. Apaffi Mihály fejedelem keresztlőbe hívja Rhédei Ferenczet	84	1743. szept. 12. Gr. Károlyi Sándor gyászjelentése	59
		1751. márcz. 24. Nagyváradai br. Inczédi József és hasonnevű unokájának temetési meghívója	60
		1752. decz. 16. Teleki Sándor gr. följegyzése a tusoni Török és prágai Kovács család genealogiájáról	71
		1759. okt. 16. Bethleni gr. Bethlen Kata temetési meghívója	60

Szerkesztőség és kiadó-
hivatal:

Wesselényi Miklós u. 7. sz.
I. emelet.

Mégjelenik minden hó 15-én.

Genealogiai Füzetek

A Genealogiai Füzetek

előfizetési ára:

Egész évre 8 kor.

Félévre 4 «

CSALÁDTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT

SZERKESZTIK

CSIKSZENTMIHÁLYI SÁNDOR IMRE ÉS KÖRÖSPATAKI ÉS KÖPECZI SEBESTYÉN JÓZSEF

KIADJA: A SZERKESZTŐSÉG

Adatok a bethleni Bethlen család XV. és XVI. századbeli történetéhez.

A bethleni Bethlen család története, főleg a XV. és XVI. századra vonatkozólag, a források elégtelensége miatt, eddig tisztázva nem volt. Oklevéltáraink (a Teleki s némileg a Zichy oklevéltárát kivéve) a bethleni Bethlenek multjára adatokat oly gyéren tartalmaznak, hogy belőlük e család története távolról sem állítható össze. Genealogusaink tehát kénytelenek voltak kétes értékű forrásművek után indulni, a miből következik, hogy műveik, legalább e tekintetben, alig használhatók.

A bethleni Bethlenek genealogiáját először *Bethlen Elek* kanczellár állította össze¹ a családi okiratok alapján, mely ennél fogva hiteles lehetett. Sajnos, e mű elveszett, vagy lappang. Gyakrabban idézett forrás *Zilahy Sebes András*nak gr. Bethlen László felett tartott értéktelen halotti beszéde,² melyet részben *Benkő József*,³ *Kőváry László*⁴ *Nagy Iván*⁵ is alapul vettek, jóllehet ez utóbbi észreveszi s hangsúlyozza is forrásai s egyéb forrásul szolgáló genealogiai összeállítások ellenmondásait és hiányait. Kőváry és Nagy Iván közkezen forgó műveinek alaphibája az, hogy az iktári és bethleni Bethleneket közös eredetűnek veszik, a mi tévedés.⁶

Aránylag legtöbb adatot tartalmaznak *Szolnok-Doboka vármegye monographiájának* kötetei, melyekben az egyes községek történeténél a birtokló nemesség közt a Bethlen család ivadéka is, a mennyiben birtokosok voltak, fel vannak sorolva; de itt is több hiányt és pontatlanságot észleltünk, miért is kis dolgozatunkban azt az oklevélmásolati anyagot használtuk, mely a monographia megírásánál is alapul szolgált, melynek eredeti példányai jobbára a M. Nemzeti Muzzeumban őrzött Gr. Bethlen-levéltárban s az Orsz. levéltárban, másolatai, vagy regestái pedig Szolnok-Dobokamegye levéltárában találhatók. Felhasználtuk azonfelül a gr. Bethlenek keresdi levéltárának anyagát is.

Dolgozatunkat csupán adalékul kívánjuk tekinteni e nevezetes család történetéhez.

A bethleni Bethlen család a *Becse-Gergely* nemzetségből származik.⁷ E nemzetség tagjai a XII. századtól, oklevéllileg is igazolható első ősüktől *I. Apától* kezdve az ország főurai közé tartoztak, kiknek szétosztán Magyarország egész területén nagy birtokaik voltak; Erdélyben főleg a Nagy-Szamos és Nagy-Küküllő mentében. Az előbbi területen Bethlen, az utóbbin pedig Almakerék, Keresd lett főtartózkodási helyük. E nagy kiterjedésű birtokok azonban már *I. Apa* (1258—1270) közvetlen leszármazottai: *I. Gergely*, *II. Jakab* és *I. Apa* unokája *Gegős* közt, ki különben az Almakeréky család őse, -- 1305-ben megosztottak.⁸

I. Apa unokájának *III. Jánosnak* (1329—1345) két fia közül *III. Gergely a bethleni Bethlenek*, *III. Apa* pedig az *Apafyak* tulajdonképeni őse.⁹ A két család ettől fogva egymástól teljesen elválik, sőt *III. Gergely* unokáiban fiától *IV. Jánostól*, maga a Bethlen család is több ágra szakad. *Miklós*, *IV. Gergely* és *Antal* a bethleni várnak építői,¹⁰ kik szórványos adataink tanúsága szerint a család mindinkább nagyobbodó gazdagságának alapvetői s az első, Erdély közéletében szerepet vitt Bethlenek is.

IV. Gergely. Zsigmond király követe volt a havasalföldi vajdához;¹¹ 1440-ben Erzsébet királynétól Zsigmond és Albert királyok 2000 forintnyi tartozása fejében a Besztercehez tartozó Demeteri, Törpény és Péntek nevű dobokamegyei birtokokat kapja,¹² úgy

⁷ *Karácsonyi János*: A magyar nemzetségek a XIV. sz. közepéig. I. k. Budapest. Akadémia 1900. 214 l.

⁸ V. ö. a mondottakra: *Karácsonyi*: id. m. I. 224 l. Az osztálylevél szerint *II. Gergely* lett: Bethlen, Füge, Málom, Szászujfalu, Totesd, Baromlaka, Isontelke, Keresd és Főzentelke: *II. Jakab*: Kétely, Bőd, Apanagyfalu, Babos, Asszonylaka (a másolatban: Ahzywlaka), Alsó-Oroszfalu (Karácsontelke usque Mocsesd), Bődön, Szászbréte: *Gegős*: Alkerék, Ujfalu és Bene, részben Belső Szolnok, részben Felső-Fehér megyében V. ö. egyébiránt Szolnok-Doboka megye monograph. II. 30. 89. 153. 263. 270. 280. III. 467. IV. 352. V. 106. 163. 318. VII. 42 l. — 1769. jul. 26-án kelt másolata *Aranka György*ül Szolnok-Dobokamegye levéltárában.

⁹ *Karácsonyi János* úr szives közlése.

¹⁰ Albert király 1438. máj. 22-én Bécsben kelt okirata. Kiadta: gr. *Kemény József*. (Uj Magyar Muzzeum. 1854. 47—48 l. Másolata, valószínűleg ugyanerről Torma József írásával Szolnok-Dobokamegye levéltár.) Azok után, miket *Kemény*ről, az oklevélhamisítóról tudunk (Századok. 1893. 52 s. köv. II. *Tuzányi Károly*tól) kételkednünk kellene a szóbanforgó okirat hitelességében is; egy regesta azonban (a gr. Bethlenek keresdi levéltárában említett tesz egy «Bethlen csinálásáról való levél»-ről 1438-ból, *Kemény* közlése tehát, legalább tartalmilag, hitelesnek vehető.

¹¹ Regestája a gr. Bethlenek keresdi levéltárában. Idő nines jelezve.

¹² Zichy Okmánytár. IX. 3—4 l.

¹ *Bethlen Miklós*: Önéletírása. (Szalay kiad.) I. k. 145 l. Bethlen Önéletírásában egyébiránt szintén vannak értékes genealogiai adatok. I. k. 185—186 l. Ugy szintén egyik levelében is 1769. jul. 28. keltezőve. Közöltük Irodalomtört. közlem. 1906. 83 l.

² Kolozsvár 1718. 8° 7 sztl. levél.

³ Transylvania II. k. 366 s. köv. II.

⁴ Erdély nevezetesebb család. 37 s. köv. II.

⁵ Magyar család. II. 67 s. köv. II.

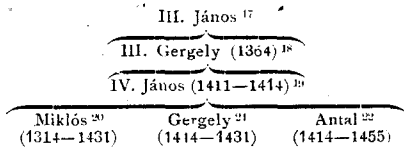
⁶ *Karácsonyi János*: Bethlen Gábor fejedelem ősei. Turul. 1897. 40 s. köv. II. Felemlítendő, hogy *Kőváry* még *Karácsonyi* értékes tanulmánya után is a közös eredet híve. (Erdélyi Muzzeum. 1901. 202 l.)

látszik, kárpótlásul Radna váráért, melyet Zsigmond király neki és Miklós testvérének 1437-ben zálogul leköltött.¹³ 1444 körül Emekei Miklóssal székely alispán,¹⁴ 1450-ben pedig Antal testvérel királyi emberként szerepel egy birtokügyben.¹⁵

Antal, ki 1447. nov. 5. óta Apafy Miklós unokáinak: Mihálynak és Borbálának gyámja,¹⁶ 1449-ben megveszi Nyirest. 1455-ben Szántai Miklós azzal vádolta őt, Miklós fiát Márkot, valamint Apafy Mihályt, hogy ezek a mult évben fegyveres szolgálkkal rárontottak Bálványos várához tartozó birtokai egyikére, ott száz székér szénát gyűjtöttek s azt elvitték; Gyapol nevű birtokán pedig egy nagy nyársat állítottak fel azzal a kijelentéssel, hogy ha Szántai szolgálinak valamelyikét megfogják, azt nyársba húzzák, továbbá Dobokában levő Vicze nevű birtokáról ekéket s ökröket hajtottak el, erdeit vágják. Ekéit s ökreit később visszaadták ugyan neki, de így is mintegy 1700 frtnyi kára van. A vajda a vizsgálatot elrendelte ugyan, de a per lefolyásáról tudomásunk nincs.¹⁷

IV. János családját fiai közül Miklós és Antal folytatják; IV. Gergely leszármazottairól nincsenek adataink.

A leszármazás tehát az eddigiek alapján a következő lesz:

I. Miklós ága. Miklós (megh. 1448 előtt) fia Márk, ugyanaz, kit Szántai Miklós Bethlen Antallal együtt 1455-ben hatalmaskodással vádolt; 1456 derekán még pereskednek.²⁴ Egyike volt azoknak, kik 1457-ben Iklódi Bekét arra birták, hogy Bálványos várát Rozgonyi Osvátnak át ne adja, mire V. László Bethlen Márkot jószágelkobzással fenyegeti.²⁵ 1473 elején még él.²⁶ Ez évek valamelyikében Mátyás király előtt nagybátyjával Antallal együtt azzal vádolta a dési polgárságot, hogy ezek az ő általuk épített malomgátat lerombolni akarják olyan ürügy alatt, hogy az a gát akadályul szolgál a sószállításban.²⁷ Fiai közül Bernátnak és Lestárnak²⁸ leszármazottait nem ismerjük, családját Miklós fia tartja fenn.

Miklós igen tevékeny ember, ki nagy gondot fordít vagyona gyarapítására; 1494-ben pl. testvérétől Bernáttól megszerzi egresi, fügei, karácsontelki, om-

¹³ Zichy Okmánytár. VIII. 612–613 ll.

¹⁴ Székely Oklevéltár. III. 60 l.

¹⁵ Zichy Okmánytár. IX. 255–56 ll

¹⁶ Eredetiről vett másolata Szolnok-Dobokamegye levéltárában.

¹⁷ Eredetiről vett másolata u. o.

¹⁸ Kurásonyi J.: Magy. nemzets. I. 213–215 l. táblázat. Ugyanott az I. Apáig visszamenő leszármaztatás.

¹⁹ Teleki Oklt. I. 133 l.

²⁰ Teleki Oklevélt. I. 376. 389. Fejér: CD. X. 8. 552. l.

²¹ Zichy Okmt. VIII. 612–613 l.

²² Zichy Okmt. IX. 3–4 és IX. 255 l. VIII. 612–613 ll.

²³ Zichy Okmt. IX. 255 l. Urkundenbuch etc. III. 635 és 654 l. Testvéreire nézve is.

²⁴ 1456. máj. 5-én kelt okirat másolata Szolnok-Dobokamegye levéltárában.

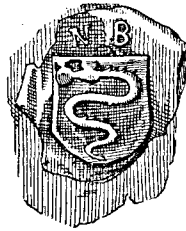
²⁵ 1457-ből való okirat másolata Szolnok-Doboka m. levélt. Szereplésének kisebb jelentőségű nyomai Teleki Oklt. II. 79. 83. 412 ll.

²⁶ 1472. decz. 31-én a kolozsmonostori konventtől kiállított okirat szerint, melyben többek között Márk is protestál a váradi püspöknek Bálványos várát illető birtoklasi joga ellen. (Másolata Szolnok-Doboka m. levélt.)

²⁷ 1499-ből való másolat regest. a gr. Bethlenek keresdi levéltárában.

²⁸ 1472. decz. 31-iki fent idézett okirathban.

lásalji, áspástói, málomi, bőödi, felső- és alsó-borgói és boncznyiresi birtokrészeit;²⁹ a következő évben pedig Losonczy Dessewfy János és Imre megegyezéséből arra vállalkozik, hogy Csicsó várát néhány tartozékával nekik visszaszerzi, ha ezek az ő anyját Bánffy Annát megillető negyedét kiadják.³⁰ Úgy látszik, birtokszerzési törekvése az oka annak, hogy Márk családja, valamint Antal fia Gergely leszármazottai között egyenetlenségek és perlekedések támadnak. 1492-ben Gergely gyermekei a kolozsmonostori konvent előtt tiltakoznak az ellen, hogy Miklós Bőödön halastavat építsen,³¹ annál is inkább, mivel csak a megelőző évben egyeztek ki a bőödi halastavak felosztására vonatkozólag épen a konvent előtt.³² Tiltakozásukat Miklós figyelembe nem vévén, 1495-ben Miklós távollétében Gergely fiai: Balázs, Elek és János jobbágyaikkal a halakat kifogatták és eladták.³³ Ez az ellenségeskedés

köztük még évek multán is fennállott,³⁴ mintha hagyományossá vált volna. Miklós 1509-ben gyalui várnagy;³⁵ 1510-ben II. Ulászlótól adományképen a kolozsmegyében fekvő Szt.-Péter, Szt.-György, Ercse, Szt.-Márton s a Tordamegyében lévő Ruts (Rücs), Néma nevű birtokokat kapja.³⁶ 1520 körül halt el.³⁷ Pecsétjét, melyen czimerük van, itt hű másolatban bemutatjuk.³⁸

Három fia volt: Vitalis, ki azonban, úgy látszik, még fiatal korában elhalt, 1503 után legalább többé nem találunk említést róla;³⁹ továbbá János és Farkas.⁴⁰ Az előbbiről jelentéktelen adataink vannak, Farkas ellenben szerepet visz Erdély történetében, nagy birtokai Erdély első földesurai közé emelik.⁴¹ Nagy része van Maylád István vajda megbuktatásában; az 1540. márcz. 9-én Marosvásárhelyt tartott országgyűlésen Bethlen Farkas, akkor Erdély főkapitánya, fedezte fel a rendek előtt Mayládnak az erdélyi fejedelemségre való törekvéseit s leleplezése oly nagy visszatetszést szültek, hogy a vajda az országgyűlésen meg sem jelent.⁴² 1542-ben a tordai országgyűlés (márcz. 29.) helytartói tanácsossá választja s azok közé jelöli, kiknek feladatuk volt Izabella királynénak kísérete;⁴³ 1548-ban az országgyűlés a kincstartó mellé

²⁹ Másolata Szolnok-Dobokamegye levéltárában.

³⁰ Másolata u. o. (Eredetije Orsz. Levélt. 30306.)

³¹ Másolata u. o.

³² 1491. jul. 19-én kelt osztálylevél másolata u. o.

³³ Miklós 1505-ben kelt panaszlevelének másolata Szolnok-Dobokamegye levélt.

³⁴ 1502-ben pl. Bethlen Balázs szolgálival megöleti Miklós fügei birtokán lakó Kenéz Mihály nevű szabad nemest.

³⁵ Másolata Szolnok-Dobokamegye levélt.

³⁶ Másolatban u. o.

³⁷ 1521-ben «Margaretha relicta Nicolai de Bethlen» fordul elő. (Másolata Szolnok-Doboka m. levélt.); 1518-ból pedig ismerjük Miklós panaszlevelét a vajdához a Tótörök ellen (u. o.) Egyéb adatok róla: Teleki Oklt. II. 224. 256 etc. Székely Oklt. I. 283 és III. 188 l. Berger: Urkundenregesten etc. 567 sz.

³⁸ Teleki Oklt. II. 266 l.

³⁹ Az erről szóló okirat másolata Szolnok-Dobokamegye levélt.

⁴⁰ Teleki Oklt. II. 436 l.

⁴¹ Farkasnak és testvérének Jánosnak birtokai 1511-ben, egy feljegyzés szerint a következők: Dobokamegyében teljes birtok: Kecset, Szentmiklós; részbirtokok: Vajdaháza, Füzes, Felső-Tök, Rékes, Bozzás, Kételty, Sárvár, Enes. — Belső Szolokban teljes birtokok: Keménye, Alsógyékényes, Kodor; részbirtokok: Mánya, Törpény, Körtyélyes, Semesnye, Fodorháza, Oroszmező, Igricz, Salgo (talán Galgó?), Tótfalu, Péntek, Felső-Gyékényes, Szilágytő, Kozárvár, Árpástó, Bőöd, Málom, Egres, Füge, Alsó-Karácsontelke, Omlásalja és Bethlen. (Másolatban Szolnok-Dobokamegye levéltárában.)

⁴² Majláth B.: Maylád István élete. 77 l.

⁴³ Erd. Orsz. Eml. I. 85–86 l. («Electi in consilium dni locum tenentis.»)

minden nemzetből négy egyént rendelt, hogy ezeket követenként, vagy más fontos ügyekben alkalmazhassa; a magyarok közül választottak egyike Bethlen Farkas is.⁴⁴ Miként atyja, úgy Farkas sem élt jó viszonyban Gergely ivadékaival, kik 1549-ben tiltakoznak az ellen, hogy Farkas a bethleni birtokukon várat építsen s a Nagy-Szamos folyón malmot emeljen.⁴⁵ 1553 körül meg élt. Tinódi Sebestyén ugyanis ez év vége felé járt Bonyhán Bethlen Farkasnál, itt írta költeményét: Az udvarbirákról és kulcsárokról.⁴⁶ Bethlen Farkas további szereplését nem ismerjük. Úgy látszik, fiútól nélkül halt el, Miklós ágának tehát benne magva szakadt.

A leszármazás Miklós ágában ezek után a következő:

Miklós (1414—1448 kör.)		
Márk (1455—1473) (f. Bánffy Anna)		
Bernát (1472 kör.)	Miklós († 1520 kör.)	Lestár (1472 kör.)
Vitalis (1503 kör.)	János (1515 kör.)	Farkas († 1553 kör.)

II. Antal ága. — Antalnak egy fiát ismerjük: *V. Gergelyt*, főleg azokból a viszálykodásokból, melyek, mint említettük, Miklós ágával birtokügyek miatt 1492 óta folytak. 1448-ban találjuk először felemlítve, midőn testvéreivel a konvent előtt ellentmond borgói birtokuknak a beszerzeiek részéről történt erőszakos elfoglalásának.⁴⁷ Különbön nem lehetett jó gazda; 1489-ben boncziyresi birtokrészét 25 aranyért, valamint talán ugyanezen időtájt árpástói birtokát is 40 arany frtért Bethlen Miklósnak elzalogosítja,⁴⁸ úgy hogy egyik fia János 1492-ben a kolozsmonostori konvent előtt kénytelen volt tiltakozni az ellen, hogy atyja egy kis szigetet akar eladni Bethlen Miklósnak.⁴⁹ Felesége Somkeréki Erdélyi István leánya Jutka volt,⁵⁰ kitől négy leánya: Katalin (Nagyesküllői Eördög Simonné),⁵¹ Klára, Zsófia és Jusztina s három fia: Balázs, Elek és János származtak.⁵² Gergely 1501 előtt halt el.⁵³ Fiai közül *János*, a legfiatalabbik, még 1525 előtt elhalt,⁵⁴ úgy látszik, családot sem alapított; *Balázs* és *Elek* ellenben a maig is virágzó Bethlenek őseivé lettek.

A) Balázs ága. Balázs először a Bethlen Miklóssal folytatott, előbb ismertett birtokkegyezkedésekben tűnik fel; ő szerzi meg családjának Nyiresi Mihály nyiresi birtokának harmadrészét, melybe a vajda 1509-ben beigtattatja.⁵⁵ 1511-ben királyi komornyik (cubicularius),⁵⁶ 1518-ban testvéreivel mint királyi ember sze-

repe egy birtokügyben.⁵⁷ János testvérenek halálával ennek birtokai reá és Elek testvéreére szállottak az 1525-iki osztzkodás alkalmával.⁵⁸ *Fia buni Gergely*. Közéleti szerepléséről semmi bizonyosat nem tudunk; lehet, hogy ő az a Bethlen Gergely, ki a János Zsigmond és Miksa közt folyó ellenségeskedések alkalmával 1565-ben a fejedelem megbízásából vezetője egy lovascsapat élén Hasszán temesvári pasának,⁵⁹ s a kit állítólag 1571-ben, midőn az erdélyi fejedelem követeként a temesvári pasánál tartózkodott, a pasa megöletett.⁶⁰ Egyike azoknak, kik 1549-ben Bethlen Farkast vár- és malomépítéstől eltiltják.⁶¹ Két fia volt: *György* és *János*, kik 1584-ben keresdi Bethlen György fiaival: Miklóssal, Ferenczcel és Mihálylyal egyetértően apanagyfalvi Apafy István fejedelmi tanácsossal, Apafy Miklóssal és Imrével megszabadás esetén érvénybe lépő kölcsönös örökösödési szerződést kötnek.⁶² *Györgyről*, kiről Bethlen Miklós, a memoire-író, feljegyezi, hogy „nagy erős iható ember”,⁶³ valamint hasonló nevű fiáról egyébiránt tudásunk alig van. Ez utóbbi 1636-ban halt el 42 éves korában, Keresden temették el ugyanazon év februárius 13-án; unitárius volt,⁶⁴ miként ezen időben az egész Bethlen család. Bethlen Miklós azt írja róla, hogy „egy veder bort sokszor ivott meg egy ebédén.”⁶⁵ Fiában *Mihályban*, ki 1644-től kezdve I. Rákóczy György szolgálatában állott⁶⁶ s 1646-tól fogva haláláig 1657-ig Fejérmegye főispánja volt,⁶⁷ György családja kihalt s ez ágat János és utódai tartották fenn, Mihály keresdi birtokát a memoire-író Bethlen Miklós örökölte.⁶⁸

János, ki Bethlen Miklós tanúsága szerint „örökké ivott”,⁶⁹ az említett Apafy-féle kölcsönös örökösödési szerződés egyik szerzője; érdemes felemlíteni, hogy néhány évvel az előtt épen az Apafyak tiltották el Jánost a bethleni részük elidegenítésétől.⁷⁰ 1590 előtt halt el,⁷¹ egy fiút hagyván maga után: *Farkast*; leányát *Sárát* Károlyi István udvari kapitány vette nőül.⁷² Farkas egyike a család legkiválóbb tagjainak; tagja volt azon követségnek, mely 1576-ban Báthory István megválasztott lengyel királyt Lengyelországba kísérte,⁷³ s annak is, mely Bethlen Gábor vezetése alatt 1603-ban Belgrádba ment török segítséget kérni;⁷⁴ Bocskai megbízásából követ volt 1605-ben is a császári biztosok-

⁵⁷ Teleki Oklt. II. 371—372 II. L. egyébként Teleki Oklt. II. 265. 275 s köv. II.

⁵⁸ Erről szóló okirat másolata Szolnok-Dobokamegye levéltárában.

⁵⁹ Erd. Orsz. Eml. II. 246—47 II. Megjegyzendő, hogy *Nagy Iván* (Magy. csal. II. 73 l.) az iktári III. Domokos fiának II. Gergelynek tulajdonítja mindezt. Állításunkat ezért jeleztük feltételesnek.

⁶⁰ Erd. Orsz. Eml. II. 274 l. 2 jegyz. Ha ez az esemény tényleg megtörtént, s ha buni Gergelyről van szó, úgy ez csak az előbbi évek valamelyikében történhetett meg, a mennyiben 1569. jul. 23-án kelt egyik okiratban már Bethlen Gergely özvegyéről van szó. (Másolata Szolnok-Dobokamegye levéltárában.)

⁶¹ Másolata u. o.

⁶² Hitelesített másolata 1756-ból a gr. Bethlenek keresdi levéltárában.

⁶³ 1709. jul. 28-án kelt levele. Közöltük Irodalomtört. közlemények. 1906. 83 l.

⁶⁴ *Szilágyi S.*: Levelek és okiratok etc. 342 l. *Benczédi Gergely*: Unitárius halottak etc. Keresztény Magvető. 1886. 155 l.

⁶⁵ Önéletírása (Szalay kiad.) I. 186 l.

⁶⁶ Szilágyi S.: A két Rákóczy családi levelezése. 297 l.

⁶⁷ Lázár: Erdély főispánjai etc. 15 l.

⁶⁸ Önéletírása: I. k. 242 l.

⁶⁹ Önéletírása: I. k. 185 l.

⁷⁰ Szolnok-Dobokamegye monographiája II. k. 158 l.

⁷¹ Egy 1590-ben kelt okiratban «néhai»-ként említettük. (Másolata Szolnok-Dobokamegye levéltárában.)

⁷² Ugyanott.

⁷³ Erd. Orsz. Eml. III. k. 4 l.

⁷⁴ Bethlen Farkas: Hist. lib. XII. V. 404 l.

⁴⁴ Erd. Orsz. Eml. I. 238 l.

⁴⁵ Másolata Szolnok-Dobokamegye levéltárában.

⁴⁶ «Kis-Küküllő mellett Bethlen Farkasnak Bonyhai házánál megiratának, Mert versszörczésben Sebők deáknak Nem úr hírével bűdös bort adának.» Szilágy: RM. Költők tára III. k. 317 l.

⁴⁷ Eredetiről vett másolata Szolnok-Dobokamegye levéltárában.

⁴⁸ Ugyanott. Az utóbbit Bethlen Miklós csak 1501-ben engedte vissza Eleknek, Gergely fiának. (Erről szóló okirat másolata Szolnok-Dobokamegye levéltárában.)

⁴⁹ Másolata ugyanott.

⁵⁰ Teleki Oklt. II. 133 l.

⁵¹ 1518-ból való okiratban, melynek másolata Szolnok-Dobokamegye levéltárában.

⁵² Kolozsmonostori konventtől 1592-ben kiállított okiratban; másolata u. o.

⁵³ Ekkor találjuk először felemlítve «néhai» néven.

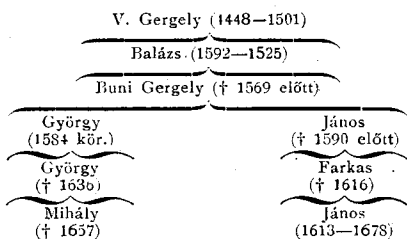
⁵⁴ Ebből az évből való az osztálylevél Elek és Balázs között János birtokai felett. (Másolata Szolnok-Dobokamegye levéltárában.)

⁵⁵ Másolata u. o.

⁵⁶ Erről szóló okirat másolata Szolnok-Dobokamegye levéltárában.

hoz.⁷⁵ 1603-tól Szamosujvár kapitánya; ⁷⁶ magasabb tisztségekre is emelkedett: erdélyi főgeneralis, consiliarius, főarendator és 1608-tól küküllőmegyei főispán volt,⁷⁷ kinek vitézségét csatákban kapott tizenhét sebhelye mutatta. Állítólag „egy istentelen úr“ 58 éves korában 1616-ban megmérgezte.⁷⁸ Feleségétől Kemény Annától csak egyetlen fia született: *János*, a kiváló történetíró s erdélyi államférfiú,⁷⁹ ez ág további folytatója.

Balázs ágának leszármazása ezek után a következő:

B) *Elek ága. Elek is*, miként Balázs, azokban a birtokegyezkedésekben szerepel, melyekről fentebb már megemlékeztünk; 1518-ban királyi ember; ⁸⁰ 1523-ban megszerzi a szeszármai várat, ⁸¹ 1526-ban pedig Törpényt.⁸² Ugyanezen évben mint erdélyi alvajdát említik.⁸³ 1549-ben még élt.⁸⁴ Feleségétől, ki Zilahi Sebes András szerint Bánffy Drusianna volt, három fia született: *György*, ki ez ágat tovább fentartotta, *Ferencz* és *Mihály*.

*Ferencz*ről, ki állítólag főasztalnok volt,⁸⁵ mindössze annyit tudunk, hogy 1572-ben Stiriában halt el; odavaló nő volt a felesége, nagy vagyont szerzett, gyermeke azonban nem maradt.⁸⁶ Gyermeektelenül halt el *Mihály* is, még 1570 előtt; 1553-ban végrendekezett.⁸⁷ Felesége Sarmasági Ilona, Apafy Farkas özvegye volt.⁸⁸

György, ki mint említettük, Elek ágának fentartója, *keresdi*, vagy *idősebb* („nagy“) jelzővel van emlékeinkben megnevezve, megkülönböztetésül a Balázs ágbeli buni Gergely fiától, Györgytől. 1549-ben testvérével Mihálylyal tiltakozik az ellen, hogy a Miklós ágbeli Farkas a bethleni birtokukon várat emeljen s a Nagy-Szamos folyón malmot építsen.⁸⁹ Részt vesz a Balassa Menyhért-féle mozgalmakban (1562), melyek tudvalevőleg arra irányultak, hogy Erdély I. Ferdinánd birtokába jusson, kezdetben János Zsigmond mellett, utóbb azonban a hadadi ütközet hatása alatt, mint Balassa párthive.⁹⁰ 1559-től fogva egyébiránt Izabella

és János Zsigmond tanácsosa. „Én azt mondom, — írta neki ez alkalomból Harinnai Farkas, — hogy ő felségeket olyra tanácsoztatók, ki országunk javára legyen, mert ha valami veszedelem történendik, mind tű, kik tanácsok vagytok, lesztek az oka.“⁹¹ 1578 előtt halt el.⁹² Első felesége Sükösd Anna,⁹³ a második pedig Károlyi Klára.⁹⁴ Három fia: *Miklós*, *Ferencz* és *Mihály* közül e két utóbbi magtalanul halt el.

Ferencz 1585 körül perlekedik buni Bethlen Gergely fiával Györggyel valami birtokelfoglalás miatt.⁹⁵ Báthory Zsigmondnak a török ellen indított hadjáratában 1594-ben szerepel.⁹⁶ 1601-ben betegeskedik,⁹⁷ s ugyanezen évben el is halt.⁹⁸ *Mihály* a Székely Mózes-féle mozgalmakban szerepel; úgy látszik, e mozgalom kezdetén barátságos viszonyt igyekezett fentartani Bástával. 1601-ből (decz. 20.) való egyik levelében ugyanis azt írja Toldi István fejedelmi tanácsosnak, hogy sógorát, Bornemisza Boldizsár idősebbik fiát Bástának Segesvárott bemutatni akarta.⁹⁹ További életéről mitsem tudunk; elhalálozásának éve ismeretlen előttünk. Az ág további folytatója *Miklós*, szintén a Székely Mózes-féle mozgalmakban tűnik fel. Mint egyik leveléből kitetszik, részt vett a goroszlói csatában Báthory Zsigmond seregében,¹⁰⁰ később pedig Székely Mózes pártján a további hadjáratokban. Halála idejét nem tudjuk. Felesége Mihály Kata volt, kitől fia *Ferencz* született még 1602-ben.¹⁰¹

Ferencz egyike a XVII század kiválóbb diplomatainak. Bethlen Gábor fejedelemsége alatt főétekgógó mester, I. és II. Rákóczy György fejedelmek alatt főudvarmester, Fejérmegye egyik főispánja, itélőtáblai ülnök lett, s mint a fejedelmi udvar bizalmas hívének, fontos szerep jutott azon diplomatai tárgyalásokban, melyeket I. Rákóczy György megbízásából a dissidensekkel s egyéb lengyel választókkal a lengyel korona elnyerése érdekében 1644-től fogva folytatott.¹⁰² 1650-ben II. Rákóczy György követe III. Ferdinandhoz több fontos ügyben,¹⁰³ kitől érdemei elismerésül 1651-ben bárói diplomát kapott.¹⁰⁴ 1653-ban (jun. 15.) halt el.¹⁰⁵ Első házasságából Kamuthi Zsuzsánnával két leány: *Borbála* és *Erzsébet*, a másodikból Kemény Katával: *Krisztina* Kapi Györgyné, *Éva* Haller Györgyné, továbbá *Farkas*, a kiváló történetíró, *Gergely*, erdélyi főgeneralis és *Elek*, a kancellár születtek.¹⁰⁶

⁷⁵ Eredetije a gr. Bethlenek keresdi levéltárában.

⁷⁶ Apafy Gergely 1578 ápr. körül írt levelében róla már mint néhairól van szó. (Eredetije a gr. Bethlenek keresdi levéltárában.)

⁷⁷ Zilahi Sebes András halotti beszéde. Egy ezt bizonyító oklevél regestája a gr. Bethlenek keresdi levéltárában, melyből kiviláglik, hogy Sükösd Anna előbb Beldi Ferenczné volt.

⁷⁸ Levelezése a gr. Bethlenek keresdi levéltárában.

⁷⁹ Regest. a gr. Bethlenek keresdi levéltárában.

⁸⁰ 1594. jul. 20-án a keresztiesi táborból írt levele anyjához. (Eredetije a gr. Bethlenek keresdi levélt.)

⁸¹ 1601 ápr. 8 anyjához írt levele Keresdről. (Eredetije a gr. Bethlenek keresdi levélt.)

⁸² Apor Péter: Syntagma mortuorum (Szádeczky: Apor Péter verses művei etc. I. 127 l.)

⁸³ Eredetije a gr. Bethlenek keresdi levéltárában

⁸⁴ Levele a készülődésekről Bethlen Mihályhoz. (Eredetije a gr. Bethlenek keresdi levéltárában.)

⁸⁵ Levele feleségéhez s azon Bethlen Elek feljegyzése. (Eredetije a gr. Bethlenek keresdi levéltárában.)

⁸⁶ Ebbeli működését kiadatlan iratai alapján ismertettük a M. Tud. Akad. 1906. okt. 16-iki ülésén. Kivonatát l. Akad. Értesítő. 1906. 588—596 ll.

⁸⁷ Erd. Orsz. Eml. XI. k. 83 s. köv. ll.

⁸⁸ Turul. IX. 156 l.

⁸⁹ Hidvégi Nemes János naplója. Tört. Tár. 1902. 242 l. Életrajzát némi tévedésekkel l. Szinnyei: Magyar írók. I. k. 1017—1018 ll. U. ott az irodalom is.

⁹⁰ Kemény János: Önéletírása. 14 l. A továbbiakra Turul. V. 192 l.

⁷⁵ Bethlen Farkas: Hist. lib. XIV. VI. k. 231 l.

⁷⁶ 1603 május 17-én kelt okiratban. (Másolata Szolnok-Dobokamegye levéltárában.) Lázár (i. m. 79 l.) szerint csak az 1604-ik év második felében Rákóczy Zsigmond alatt, — a mi tehát tévedés.

⁷⁷ Bethlen Miklós: Önéletírása I. k. 145 l. Erd. Orsz. Eml. III. 88 és 91 ll. Kemény J.: Önéletírása 11 l.

⁷⁸ Bethlen Miklós: Önéletírása u. o.

⁷⁹ Életrajzát: Szinnyei: Magyar írók I. 1021—22 hasáb; u. o. az irodalom is. Lázár: i. m. 18—20 és 86—89 ll.

⁸⁰ Teleki Okt. II. 371—372 l.

⁸¹ Erről szóló okirat másolata Szolnok-Dobokamegye levéltárában.

⁸² Regestája 1700-ból való feljegyzésben a gr. Bethlenek keresdi levéltárában.

⁸³ Regestája u. o.

⁸⁴ Regestája u. o.

⁸⁵ Nagy Iván: Magy. csal. II. 79 l.

⁸⁶ Harinnai Farkas levele Bethlen Györgyhez 1572-ből. (Eredetije a gr. Bethlenek keresdi levéltárában.)

⁸⁷ Regestája a gr. Bethlenek keresdi levéltárában.)

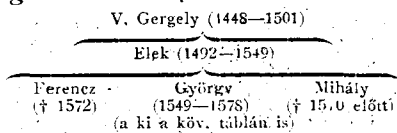
⁸⁸ János Zsigmond 1570. ápr. 21-én kiállított okiratában. Másolata Szolnok-Dobokamegye levéltárában.

⁸⁹ Másolata Szolnok-Dobokamegye levéltárában.

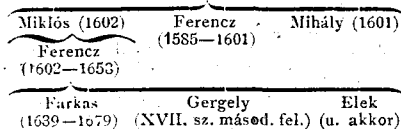
⁹⁰ Erd. Orsz. Eml. II. 147 l.

Ferencz ága Farkas és Elek utódaiban él tovább,
mert Gergely családja fiában, Ferenczben kihalt.

Elek ágának leszármazása tehát a következő:

György (1549—1578)
(a ki az előző táblán is)

Dr. Lukinich Imre.

A tarcsafalvi Pálffi család.

(I. közlemény.)

Családom története iránti érdeklődés vezetett arra, hogy az általam megközelíthető adatokat összegyűjtsem s a veszendőket a pusztulástól megmentsem. Megvagyok győződve arról, ha ezelőtt 200 vagy 300 évvel családunk valamelyik tagja családunk történetét bármily hézagosan is megírta volna, az most nekünk jelentékeny kincs volna. Annál inkább, mert a Pálffi család levelei több ízben elpusztultak. Tudtommal legelőbb Kőröspatakon az 1661. évi tatárjárás alkalmával. Másodízben 1848-ban Pálffi Dénes tarcsafalvi udvarában, midőn ott az oláhok harácsolnak. Harmadízben pedig, midőn Pálffi Samu elszegényedett leszármazói Kobátfalván egy nyirkos pinczébe tették a család leveles ládáját. Ott a levelek elrothadtak, azután azokat elhányták. Szerencsétlenség volt az, hogy valahányszor a családi vagyon osztályra jutott, a fiak mindannyiszor a leveleket is megosztották. Legteljesebbek a mi águnk levelei, de a mint összehasonlítom az 1805. márcz. 30 án Bethfalván özv. Pálffi Mózesné, Enyedi Klára kuriájában kelt regestrummal, szomoruan tapasztaltam, hogy ez is nagyon hiányos.

Magam tehát ezen munkám megírásánál a már említett 1805-iki regestrumban levő czimek, a még meglevő osztálylevelek, esketőlevelek, törvénybe hívók, örökös és zálogos szerződések és Pálffi Mihály marosvásárhelyi ügyvédtől kapott genealogiai leszármazásokra voltam utalva. Ezekből nyert adataimat kielégítettem Kővári László, Nagy Iván, Udvarhelymegye története, Székelykereszturi gymnasium története, „Nagy Iván” családtörténeti értesítő és Keresztény Magvető című folyóiratban foglaltakkal, valamint régi embe-
reklől hallott s följegyzett szóhagyományokkal. S imegy is a család 400 éves multjáról vagyok képes áttekintést nyújtani. Számos érdemes tagot adtunk a hazának, kik katonai vagy polgári téren elismeréseméltó érdemeket szereztek. Az ország képviselőházában, a régi Udvarhelyszék s a mostani Udvarhelymegye közigazgatásában, az unitárius egyház kormányzásában szereplésük több maradandó emléket hagyott hátra. A székelykereszturi unitárius gymnasium 1792-ki megalapítása legnagyobb részben a tarcsafalvi és gagy Pálffi családnak köszönhető. Családunk XVI. és XVII. századbéli iratait, utóbb egész levéltárát az Erd. Nemz. Múzeum levéltárába tettem le. Az alább folyószám szerint hivatkozott okmányok ott föltalálhatók.

Fancsali Dániel Gyula gyulafejevári kanonok, főesperes a család törzscél azon Pálffi Lukácsot tekinti, a ki 1505-ben egyike volt a székely nemzet 17 bíráinak.

I. Péter 1566-ban János Zsigmond hadában szolgált. 1589. máj. 10-én Báthori Zsigmondtól Tordátfalva és Felső-Benczéd községekben volt birtokaira új adományt nyer.¹ Neje Kovács Zsófia.

Testvére volt I. Ferencz, kinek neve egy 1589-ben kelt szerződésen szerepel.

I. András 1602-ben mint primor tesz esküt a császár és király hűségére.² Az 1805-ki regestrum jobbágyainak összeírását felemlíti. Tehát akkor még a családi levelek között megvolt.

Fia volt I. István, kinek első neje egy 1648. jan. 12-én kelt eskető levél szerint kobátfalvi Antalffi Mihály leánya,³ Antalffi Mihály neje pedig kobátfalvi Márton János deák leánya, Márton Jánosnak másik leánya Anna, kinek unokája vajai Harkó Péterné. I. Istvánnak egy 1756-ki esketőlevél szerint három fia: I. György, II. Péter és I. János és egy leánya: Anna volt. A mint a későbbi birtoklásból világosan következtethető, I. Istvánnak még egy második felesége is kellett, hogy legyen, mert Péter, János és Anna nevű gyermekei sem Kobátfalván, sem Kadácson, sem Tarcsafalván nem bírtak Antalffi-féle birtokot, míg ellenben György utódai mindig birtokoltak mind a három községben. II. Péternek utódai nem voltak, a másik két testvértől két külön vonalon jön le napjainkig a család.

I. György első neje makfalvi Dósa Anna, Dósa András leánya. Ettől három fia és egy leánya volt. U. m. II. Ferencz, II. István, II. András és Judit. Második neje kőröspataki Somodi Erzsébet, a böződkőröspataki ev. ref. esperes leánya. Ugy látszik nejjével Kőröspatakon nyert birtokot, mert oda ment lakni. 1627-ben mint primor lustrál. 1622. szept. 3-án kereszturszéki székülőnek (assessor) választatik.⁴

Második nejétől nem volt gyermeke. Egy 1701-ben kelt esketőlevél szerint 1661-ben a tatárok vágták le. Ekkor 65 éves volt. Egy 1756-ban kelt esketőlevél szerint Pálffi György, Péter és János ősbjobbágyaikat három felé osztották. A Karda fiak jutottak Györgynek, a Boros fiak Péternek, a Szász fiak Jánosnak. Összesen 15 vagy 16 jobbágycsaládjuk volt.

II. András neje szentháromsági Szeredai Ilona. Bár ezen András a tordátfalvi előnevet használta, a családi iratok alapján bátran a tarcsafalviak közé sorolhatjuk. Vele egy időben élt III. Andrástól való megkülönböztetés okából, avagy pedig lakó helye után vehette föl az említett előnevet. Egy fia és három leánya maradt: I. Zsigmond, Krisztina szancsali Vadas Mihályné, Ilona előbb egestői Árkosi Jánosné, utóbb Tövisi Dánielné és Zsófia homoródszentmártoni Biró Ferenczné.

I. Zsigmond 1693-ban Kereszturszék hites táblabírája. Ő és neje kobátfalvi Miklós Judit öntették 1696-ban Tordátfalva nagyharangját. 1703-ban a Guernium udvarhelyszéki dullónak nevezi ki.⁵ Nejjével

¹ Szék. Oklvt. V. 320.

² Csal. iratok 4. sz.

³ Udvarhelymegye tört. 320., 331. l.

⁴ Udvarhelymegye tört. 415. l.

együtt szerepel egy 1702. jun. 21-én kelt esketőlevélben, itt ő 62 évesnek, felesége pedig 55 évesnek mondja magát. Tehát 1651-ben, illetve 1667-ben születhettek. A családi iratok között levő, 1708. márcz. 1-én kelt szerződés Pálffi Zsigmondot már mint néhait említi.

II. Ferencz (I. György fia) szül. 1618. † 1702. Neje tarcsafalvi Gergely Ilona, Gergely Jakab és benzédi Firtos Borbála leánya. 1648. decz. 8-án kelt szerződés szerint magához váltotta a vajai Harkó Péterné-féle tarcsafalvi birokot.⁶ Ezenkívül neje jogán is nyert Tarcsafalván birtokot. Hasonlóképen jutott Benzédén a Firtos-féle birtokhoz. 1670. április 7-én neje testvérenek, a tatárabságba veszett Gergely György leányával, Borkával, Szentmihályi Bálint alias Varga deáknéval csereszerződést köt, melyben Gergely Borka tarcsafalvi birtokrészeért Benzédén sajátjából ad kiélegetést.⁷ 1651. június 2-án Maros-Vásárhelyt a nemzetes és vitézlő Vallon Péter uram házánál káposztás-szentmiklósi Pokai Mátyás, Bayczy Miklós és vajai Harkó Péter tanuk jelenlétében a makfalvi Dósa Tamás árvái u. m. Dósa Éva, Tamás és Gergely tutora Dósa Gergelylyel a maga és testvérei István és András képében a néhai Petki Farkasné Bosnai Erzsébet asszonyról maradt jószágot, mely Dicsőszenmártonban és Zágorban volt, megosztják.⁸ 1650-ben kelt osztálylevél szerint osztozik a Herencsenyi-féle dicsőszenmártoni birtokokban. Osztozó felek a Herencsenyi, Romány és Tarnóczi család tagjai. 1677. október 12-én ismét ez a három család osztozik a nemzetes nagykendi Kendi János uram halálával maradt Küküllővármegyében Zágorban levő Tarnóczi részportiókban.

Tekintélyes birtokhoz jut nagybátyja Pálffi János révén is, a ki Tarcsafalván a korondi Péterffy Jánostól és nejétől Miklósfalvi Judittól elzalogosított birtokrészt. 1677. okt. 17-én kelt végrendeletében Pálffi Ferencznek és nejeinek hagyományozza a betegségében való jó hozzájárulásért és jó gondozásért.⁹

1662. jul. 20-án Aranyosszéken, a Szentmihályfalvánál levő táborban tarcsafalvi Gergely Andrásztól egy belsőséget és egy szántóföldet vásárol.¹⁰ 1700. máj. 11-én megosztja fiait és leányait.¹¹ Ugyanakkor a Tordátfalva felé forduló határban egy szántóföldet, továbbá egy kis ezüst tányért, ezüstnyelű kést (ezek most is megvannak) és egy ezüst poharat hagyományoz. Két fia **III. Ferencz** és **III. István** és négy leánya volt: **Zsófia** (szül. 1660.) enlaki Kelemen Mihályné; **Borbála** (szül. 1665. † 1714.) agyagfalvi Sala Máténé; **Judit** (szül. 1677.)¹² dersi Veres Istvánné és **Ilona** (sz. 1667.) szentmihályi Tarcsafalvi Ferenczné. Borbála férje, Sala Máté I. Apaffi Mihály udvari tisztje volt.¹³

A két fiu kiterjedt családot alapított. Leszármazóikat két ágon vezetjük le.

a) III. Ferencz ága.

III. Ferencz (szül. 1658. † 1720) neje szentmihályi Tarcsafalvi **Judit**. 1680-tól 1714-ik Udvarhelyszék főnótáriusa.¹⁴

Az 1805-iki regestrum szerint adomány levelet nyert, de ez elveszett. Szentmihályi Tarcsafalvi Zsigmondné esicsői Sánta Kata 1708. márcz. 16-án kelt

⁶ Csal. iratok 20. sz.

⁷ " " 35. sz.

⁸ " " 12. sz.

⁹ " " 6. sz.

¹⁰ Csal. iratok 79.

¹¹ " " 257.

¹² 1702-ban kelt esketőlevél szerint

¹³ l. conventio levelet a csal. lev.

¹⁴ Udvarhelym. tört. 428. l.

végrendeletében elmondja, hogy német üldözések elől menekülendő, 1706-ban éjszakának idején házat odahagyván, a tarcsafalvi határban egy elhagyott verembe bujt. Onnan Pálffi Ferencz és neje félholtan emelték ki. Gondozás alá vették, dugdosták a németek elől, ápolták. Miért is nekik testál, háládatlan nem akarván maradni

Neje szüleitől Pálfalván, Etéden és Szentmihályon örököl birtokokat. Tarcsafalvi Mihályné, Pálfalvi Judit az etédi birtokot végrendeletileg hagyta leányának, Tarcsafalvi Juditnak.

1714 jun. 17-én kelt osztálylevél szerint III. Ferencz és testvére István a tarcsafalvi belsőséget, jobbágyokat, a pálfalvi, csehétfalvi és kobátfalvi ősbirtokokat megosztják. A tarcsafalvi külsőségeket jóval előbb, még 1701. apr. 24-én kelt osztálylevél alapján osztották meg. Apjuk II. Ferencz 1700. május 11-én kelt végrendeletével azon birtokot, melyet Györfi Pétertől Kobátfalván nyert volt ajándékba, mivel hogy őt a tatárabságból kiváltotta, — a leányoknak hagyományozta, de a fiuk ezt is magukhoz váltották.

Az 1708-ik esztendőre Tarcsafalván kivetett katonai adót (83 frt) a község helyett III. Ferencz fizette meg, illetve a községnek kölcsön adta.¹⁵ 1709. febr. 12-én kelt szerződés szerint Csehétfalva község helyett hadi sarczban 117 frt. 30 kr. fizetett. Pálfalva község helyett 72 magy frt. értékben 30 köből buzát adott hadi sarczban. Ennek fejében a pálfalviak a határukon levő „Aratás“ nevű helyen 15 hold földet adnak III. Ferencznek. A homoród-karácsonyfalviak is hozzá fordulnak 1708. decz. 1-én kelt levelükkel, hogy a mint máskor, úgy most is legyen segítségükre a reájuk kivetett nagy hadi sarcz eligazításában. Ha segít rajtuk, ők is segítségére lesznek a homoród-keményfalvi gazdaságában.

A mint az alábbiakból kitünik, nemcsak a községeken, hanem egyeseken is segített. 1697. nov. 22-én kelt szerződés szerint nagykadácsi Izsák György tekintettel egy nehéz perében tett jóindulatáért és pártfogásáért, Nagykadácson egy belsőséget és több külső birtokot ajándékoz III. Ferencznek.¹⁶ Ismét 1702. apr. 12-én kelt szerződésben egy belső telket malomhelynek, továbbá malomárkot és gáthelyet ajándékoz neki sok rendbeli pártfogásáért

Gyermekei voltak: **II. György**, **II. Zsigmond**, **IV. Ferencz**, **Judit** tordátfalvi Fekete Mihályné, azután csikfalvi Bakó Józsefné; **Kata** kobátfalvi Miklós Györgyné. Ezek 1725. decz. 10-én osztották el atyjuk ménesét, a juhokat és sertéseket; 1729. jan. 4-én a felkelhetőket és gazdasági eszközöket, 1729. máj. 25-én a tarcsafalvi birtokot, 1729. jun. 25-én a pálfalvi anyai rész-birtokokat. Ebben fiuk és leányok egyenlően osztozkodtak. 1731. apr. 22-én Kadácson és más helyeken levő birtokokat.

II. György (sz. 1690. † 1749.) neje volt recsenyédi Zolya Mária. Állomásbiztosi hivatalt viselt. Magának Tarcsafalván, Kadácson, Kobátfalván, Csehétfalván, Pálfalván, Tordátfalván; feleségének pedig Recsenyédén, Bágyon, Homoródszentpálon, Homoródkarácsonyfalván voltak birtokai. A Zolya család vagyoni állapotát mi sem jellemzi jobban, minthogy I. Apaffi Mihály fejedelem Szebenben, 1686. aug. 9-én kelt levelében recsenyédi Zolya Istvánt fölkeri, hogy neki 100 imperialis tallért kölcsönözzön.¹⁷

Zolya Mária egy 1765-ben kelt esketőlevélben 58 évesnek van írva, tehát 1707-ben született. Gyer-

¹⁵ 1708. márcz. 1-én Tarcsafalván kelt szerződés.

¹⁶ Csal. irat. 22. sz.

¹⁷ Udvarhelym. tört. 397. l.

mekeik: *I. Mihály, I. Sámuel, II. Pál, Krisztina* tordátfalvi Lukács Andrásné, *Judit* abrudbányai Lénárt Andrásné.

I. Mihály (szül. 1734. † 1830.) neje martonosi Gálffi Judit (szül. 1743. † 1827.). Ez a Mihály rendkívül erőteljes ember volt, 96 évet élt. Gyermekei: *I. László, II. János* és *Ilona* nagyjait Huszár Antalné

I. László (sz. 1773. † 1846) neje tarcsafalvi Pálffi Judit (sz. 1778. XII. 8. † 1827. IX. 7.) a Pálffi Kristóf és gagy Pálffi Judit leánya. Birtokaik voltak Tarcsafalván, Csehétfalván, Pálfalván, Felső-Sófalván, Kadácson, Kobátfalván, Tordátfalván, Martonoson, Nagy- és Kis-Solymoson, Malomfalván, Etéden, Gagyon, Medeséren, Marosszentkirályon és Názánfalván. 1813. okt. 8-án kelt szerződés szerint szüleivel együtt megveszi abrudbányai Lénárth Sándortól (Lénárth András és Pálffi Judit fiától) Pálfalván és Zágorban levő anyai részjóságait. Gyermekei: *I. Lajos, III. Mihály* és *Anna*.

I. Lajos (sz. 1798. VIII. 5. † 1879. I.) hites táblabíró, neje bözödújfalvi Kovács Borbála (sz. 1806. † 1874. XII. 2.) Ez utóbbi a kolozsvári jótékony nőegylettől 1864. nov. 1-én kitüntető oklevelet nyert.¹⁸

Birtokaik voltak Tarcsafalván, Kobátfalván, Kadácson, Csehétfalván, Pálfalván, Etéden, Medeséren, Gagyban, Marosszentkirályon, Köröspatakon, Bözödújfaluban, Kelementelkén, Oláh-Dellőn. 1863-ban a tarcsafalvi kisebb harang öntésére 15 frtot ajándékoztak.¹⁹ Gyermekeik: *II. Lajos, IV. György, Anna* tarcsafalvi Pálffi Jánosné és *Zsuzsa* (sz. 1838. X. 30.) ujszékelyi Révai Dénesné.

II. Lajos (sz. 1826. † 1856. nov. 11.) mohai Szabó Józefa, ettől gyermekei *Julia* és *Mariska*.

¹⁸ Eredetije Pálfi Györgynél.

¹⁹ Egyházi jegyzőkönyv 1863 évből.

IV. György (sz. 1847. IV. 6.) m. kir. állami anyakönyvvezető, a székelykereszturi unitárius egyházkör képviselője a főtanácsban. 1897 évben nejével martonosi Gálffi Polyxenával Magyarország ezeréves fennállásának emlékére a tarcsafalvi templom újraépítésére 100 frt alapítványt tett. Tarcsafalvi birtokán gazdálkodik. Gyermekei: *Aladár* (sz. 1876.) és *Nella*.

III Mihály (sz. 1814, † 1873.) neje tarcsafalvi Pálffi Julia (sz. 1812, † 1873.) Birtokai voltak: Tarcsafalva, Kobátfalva, Martonos, Kadács, Etéd, Pálfalva, Csehétfalva, Gagy, Medesér és Maros-Szentkirályon. Gyermekei: *IV. Mihály, I. Károly* és *VII. Ferencz*.

IV. Mihály (sz. 1843. V. 15.) ügyvéd Marosvásárhelyen. A nyárádszeredai és vidéki takarékpénztár alapítója és vezérigazgatója. Maros-Torda vármegyének 1888 és 1889 években helyettes tiszti főügyésze. A marosi és görgényi egyházmegyék volt jogtanácsosa. A „Közérdek“ című hetilap felelős szerkesztője és tulajdonosa. Az unitárius egyházi főtanács tagja. Neje Laiber Zsuzsa. Gyermekei: *Jolán* (†), *Ilona, I. Gyula* (sz. 1867.), *V. Mihály* (sz. 1870.), *Ákos* (sz. 1876.) Jenke csikszentmártoni Szabó Dénesné.

I. Gyula marostordamegyei központi állatorvos, neje Pál Erzse, gyermekei: *II Gyula* (sz. 1898.) és *I. Miklós* (sz. 1899.)

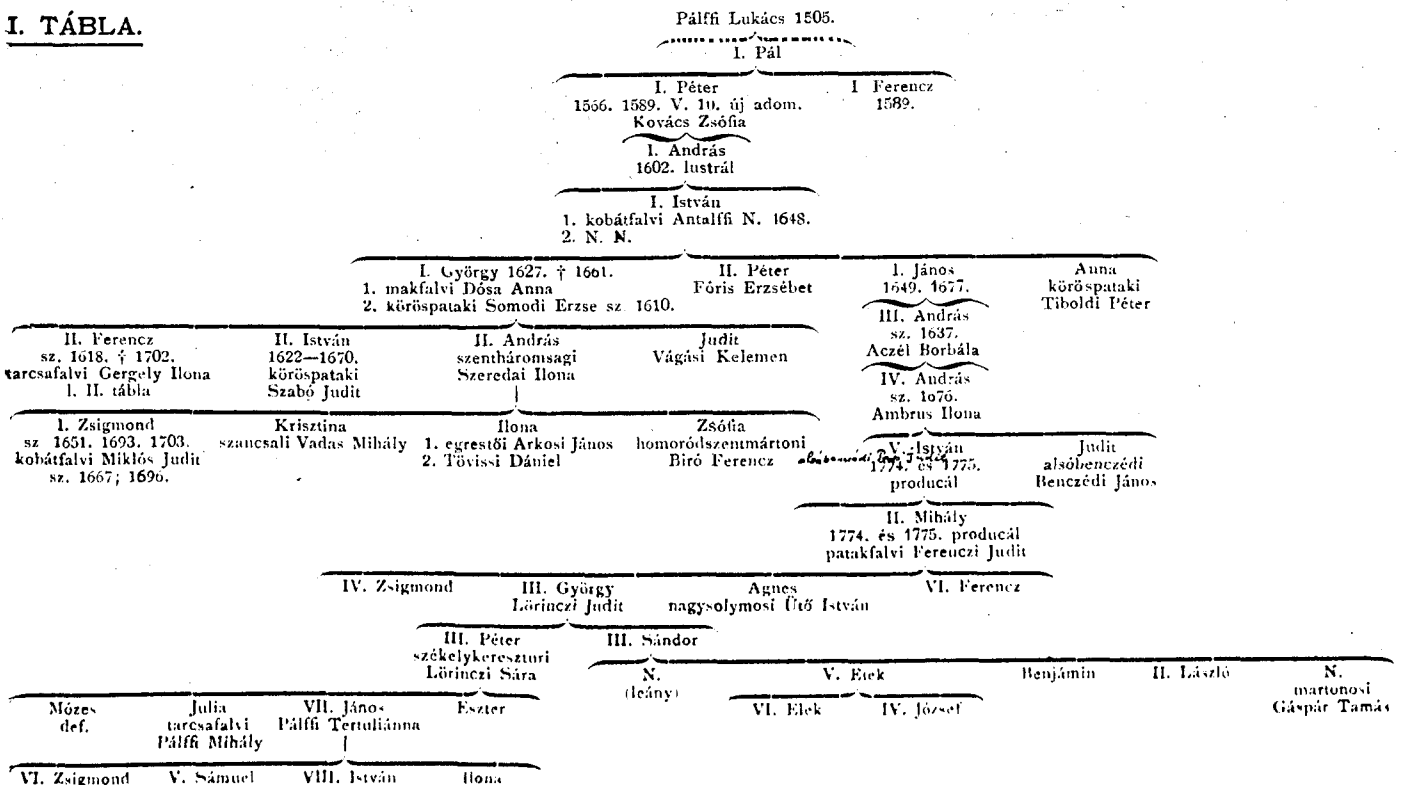
Az imént említett V. Mihály testvére *VII. Ferencz* (sz. 1836. † 1897.) ügyvéd, utóbb Udvarhelymegye tiszti főügyésze. A székelykereszturi egyházi kör kerületi felügyelő-gondnoka. Neje ábrahámfalvi Ugron Borbála. Az unitárius egyház, a székelykereszturi gymnasium és a tarcsafalvi templom javára több adományt tett. Gyermekei *VIII. Ferencz, Jenő, Béla, Zoltán* és *III. László*.

Ugyancsak IV. Mihálynak volt testvére *Károly* (sz. 1849.) a székelyudvarhelyi reáliskola tanára

Ezen ágon meg kell még emlékezzünk II. György fiáról *II. Pálról*, ki Alsó-Siménfalván lakott és utbiztos volt. Neje Ambrus Katalin, a ki egy 1766-ban kelt

²⁰ Udvarhelymegye tört. 483 l.

I. TÁBLA.

eskető-level szerint 32 éves, tehát 1734-ben született. II. Pál 1758. nov. 15-én az etédi járás hadnagyává neveztetett ki.²⁰ Csak egy leánya volt *Klára* bözdüjfalvi Kovács Mózesné. 1815. Szentjakab hava 25. napján kelt szerződés szerint bözdüjfalvi Kovács Dániel és László nagypajukról Pálffy Pálról reájuk maradt pálfalvi birtokot eladták Pálffy Mihálynak (I.) és a következő év jul. 28-án egy tarcsafalvi belsőséget szintén Pálffy Mihálynak. Ezen szerződésben említve van, hogy Pálffy Pál 1791. aug. 23-án még életben volt.

Ezen II. Pál testvérének I. Mihálynak volt fia *II. János* (sz. 1769, † 1793), ki Kolozsvárt mint joghallgató halt meg. Meglévő sirirata ez:

EPITAPHIUM.

Hoc clausit tumulo cineres Libitina Johannis Pálffy cui Tarcsa — Patria — falva fuit Vixit bis denos quatuor super addidit annos. Nestoris aetatem vivere dignis erat Utpote quem virtus animus quoque ad alta vocavit, Sed mors praeveniens non sivit esse virum Caeperat ignotos scrutari in jure recessus Jura tamen fatis dicere non potuit.²¹

Pálffy György.

²¹ Magyar fordítása: E sirba zárta hamvait Libitina Pálffy Jánosnak, kinek szülőföldje Tarcsafalva volt. Kétszer tíz évet élt, ráadva még négyet, Nestor korára volt méltó. Mint a kit az erény magasba vonzott, de eljövén a halál, nem engedte, hogy férfi legyen. Elkezdte kutatni a multakat a jogban, soránál fogva igazságot nem szolgáltathatott.

Barcsai Ákos megöletésének napja.

Abból az alkalomból, hogy Barcsai Ákos megöletésének helyén Kozmatelkén ásatás útján napfényre kerültek az ugyanakkor meggyilkolt Budai Zsigmond, Barcsai anyjáról való testvére és szolgája Sző érdi János csontjai: a »Genealogiai Füzetek« 1904. július—augusztusi számában egy cikk jelent meg a szerkesztőtől, mely a Barcsaiak eredetéről szól. Miután a genealogia feladata a születési és halálozási datumok pontos megállapítása is, a Barcsai halála napjának tisztázása végett közlöm a következőket:

Az »Erdélyi Múzeum« 1901. évi folyama 243—248. lapjain és a »Genealogiai Füzetek« 1904. évi 118. lapján Barcsai Ákos megöletésének helyéről kimerítő cikkek jelentek meg, melyekben véglegesen és minden kétséget kizáróan eldöntötték, hogy Kozmatelkén ölték meg és hogy a boldogtalan fejedelem porai a kozmatelki gör. kath. templomban nyugodhatnak. Ugyanezt megerősíti az 1904-ben Kozmatelkén végzett ásatásról szóló jelentés, mely ugyancsak az »Erdélyi Múzeum« 1904. évfolyamában a 407—411. lapokon számol be az eredményről.*

* Ugyanitt megjegyzem azt is, hogy Kolozsvármegye intéző körei a szakemberektől bebizonyított történeti igazság mellőzésével, — mely szerint a talált c-ontvázak egyike sem a Barcsaié — a köztudatba beakarják vinni azt a tévhiedelmet, mintha a boldogtalan végű Barcsai fejedelem ott volna eltemetve az ujonnan felállított síremlék alatt. A síremléket ünnepek keretében, a vidék részvételével, de az illetékes sajtó tudomása nélkül 1904. augusztus 15-én át is adták Kozmatelke község közönségének gondjaiba. A jámbor falu népe, a vidék s a véletlenül oda tévedő vándor azzal a hittel válik meg az emléktől, hogy ott pihen egy erdélyi fejedelem, kit Barcsai Ákosnak hívtak. A történeti igazság kétségkívül nem állott volna útjába a kegyelet nyilvánításának.

Szalárdi, Bethlen János a megöletés idejét nem említi. Acsády a legújabbban megjelent »Magyar birodalom történeté« ben 1661. június 30-ára teszi.

Erdélyi Alajos a Századok folyó évi június havi füzetében »Barcsai Ákos fejedelemsége« cz. második közleményében csak az előbbi forrásokat ismeri s csak annyit mond, hogy július 3-ika után pár nappal történhetett.

Egyik sem dönthette el tehát az esemény napját, mert valójában csak két adat állott rendelkezésre. Az egyik Krauss a segesvári krónikás, ki Siebenb. Chronik. II. Theil. 131. lapján június 30-ára teszi.

A másik adat** Kemény Jánosnak Barcsaihoz intézett s Marosujvárt 1661. július 3-án kelt intő levele, mely azonban csak azt bizonyítja hogy e szomorú esemény előbb nem történt. E kor s főleg ez év történetével foglalkozván, a már kiadott és ki nem adott hozzáférhető okiratok és levelek között sehol sincsen semmi datum, mely Barcsai megöletésének napjáról még hozzávetőleg is említést tenne, kivéven a Teleki Mihály levelezése II. kötetét, melynek az 1661—1663. évekből közölt anyagában Teleki 1661. július 6-án (Maros) Decséről ezt írja az utóiratban feleségének Veér Juditnak: »*Barcsai megholt, attúl nem kell félni. Ne busulj édes feleségem, jobban adja Isten Ez levelemet még tegnap irtam volt.*« Tehát július 5-én irta. Július 3-án még élt Barcsai. Kemény intő levele lovas postán még aznap este, vagy másnap 4-én reggel érkezhetett Görgénybe. 5-én már nem élt. Így tehát egész bizonyossággal állíthatjuk, hogy Barcsai Ákos megöletésének napja *1661. július 4-ike.*

Persian Kálmán.

** Erd. Orszgy. Eml. XII. k. 524 l.

A d a t t á r.

I.

„Brenhidai Huszár familiának eredeti és ágazattja.“

(1649. március 27.)

Huszar Bertalan Brenhidan, szabad némes udvarhelyen lakván, volt három fia. Huszar Péter, Mátyás és János, kiknek ágazatiból terjedtenek ezek.

Huszar Peter volt papai kapitán, kinek fia Huszar Istvan volt; leányi Borbála, Kata, Susanna és Magdolna.

Huszar Mátyás érsekújvári vicekapitán, kinek felesége Kún Magdolna volt, Kún Balázs leánya, fia pedig

Kún Márton volt, és ezek attyul annyul egyek voltak; az mely Kún Mártonnak fia Kún György uram, az ki mostan is él.

Huszar János maradékja semmi sem maradt.

Huszar Mátyásnak Kún Magdolnától származtanak fiai: György, János és Péter; leánya pedig Huszar Sophia, az ki adatott férnek Radovan Istvánnak, sárvári kapitánnak, az kitől származtanak Radovan Ferencz és István; leánya Judit.

Huszar Istvánnak, Huszar Péter papai kapitánnak *

* Kapitány fiának.

vagyon két fia: Huszar Péter és Mátyás, az kik mostan Erdélyben jó emlékezettel élnek. Leánya is volt Kristina.

Radovan Ferencznak Huszar Sophia öregbik fiának vagyon egy fia, Pál és leánya Erzsébet.

Radovan Istvánnak pedig vagyon leánya Dorottya, Abigail, Éva és Magdolna. Fia nincsen.

Radovan Juditnak vagyon két fia: György és Gábor; leánya pedig Juliana, Boronkai Ferencztül.

Ezeket én Huszar Sophia, bizonyos és nyilván való ágazatot, arrúl tökéletes tudományyal mondom és valljom.

Die 27 Martii, anno Dni 1647.

Hátán közel egykorú feljegyzés: Huszar familiának genealogyaja. In fasciculo 34to. nro 32.

(Eredetije félfven a nagyercsei Toldalagi grófok levéltárában, az Erd. Nemz. Múzeum őrizetében.)

Közli: Kelemen Lajos.

II.

Apaffy Mihály fejedelem levele Rhédei Ferencznek Varsovai László ármálisa és nemessége érdekében.

Gyulafehérvár, 1664. május 28.

Illustrissime comes,

Domine nobis observandissime!

Udvari seregünkben lakó Varsovai László nevű katonánk alázatosan adá értésünkre, hogy Lengyelországban Varsován atyja nemes ember lévén, annak holta után onnan kibujdosott s kegyelmed Huszti városában érkezvén, ugyanott maradott és különb-különbféle állapotban tiz esztendőig lakott ott. Végtere, mint idegeny fi gondolkozván maga állapotjáról, töllünk nobilitatni kívánt, melyet megnyervén, sok költségivel armálisát elkészítette és ki vitte Szigetre publicaltatni; ott publicaltatni akarván, maga sem tudja szegény idegen legény katonánk mi okokból viseltetvén Korda Zsigmond hivünk, armalisanak publicatioját igen ellenzette, úgyannýira, hogy meg sem engedte, fogsággal fenyegetvén s olyan okokat is tevén fel, hogy valámig arra nem obligálja magát, hogy kegyelmedet vagy mézarósságával, vagy kulcsársággal nem szolgálja, melyet ez exponens katonánk megértvén eljött s armalisa nem publicáltathatott és mivel maga sem mehetett végére, kigyelmed parancsolatjából cselekedte-é Korda Zsigmond hivünk, vagy nem: münköt sem tudott tudósítani affelől. Melynek akarván végire menni, kegyelmedet jó akarattal requiraljuk ez levelünk által, hogy ha kegyelmed parancsolatjából következett a szerént dolga, keresztényi indulatjától viseltetvén, ne akadályozza vagy akadályoztassa armalisanak publicatioját; hogyha pedig csak Korda Zsigmond hivünk dolga, admonéáltassék, afféle dolognak hagyjon békét; mert az mint értjük senkinek semmi praetensioja alatt méltán nem lehet, mivel idegeny fi; nem is engedjük meg, hogy rajta törvénytelen dolgot kövessen. Eandem illustrissimam dominationem, quam diutissime feliciter valere desideramus. Datum Albae Juliae die 28 May. Anno domini 1664.

Illustrissimae dominationis vestrae benevolus

Apafi m. p.

Czim: Illustrissimo domino comiti Francisco Redei de Kis Rede, comitatum Maramaros perpetuo ac Bissoviensi comiti supremo domino nobis observandissimo.

(Eredetije egy íven a gróf Teleki-nemzetség marosvásárhelyi levéltárában 1038 sz. a. missilis osztály.)

Közli: Ifj. Biás István.

III.

Bizonyítvány Viski Debreczeni István ármálisáról.

Huszt, 1700. jan. 9.

Mi Huszti L. Sámuel huszti reformatus ecclesiának lelki tanítója és N. Kerei Márton, nemes Máramarosvármegyének egyik hütös assessora recognoscaljuk per praesentes, hogy megirt vármegyénkben Huszton lakó Viski D. István Deák uram ő kglme, midőn ármálissát nemes Erdély országában Gyula-Fejérváratt szokott nemes országgyűlése alkalmatosságával publicaltatta volna: az néhai méltóságos úr Széki Teleki Mihály uram ő kglme, mint ezen megnevezett vármegyénknek akkori főispánja, kezéhez vette (melynek is lehet circiter tizennégy esztendeje), azon gyűlési alkalmatossággal kezéhez vévén, mindaz üdöktül fogván is kezénél tartotta s tartja. Melyről adjuk ez mi kezünk írásával és szokott pecsétünkkel megerősített levelünket fide nostra mediante pro futura cautela.

Actum in Huszt. Die 9. Januarii. A. 1700.

Correcta per eosdem.

Idem qui supra.

Kerei Márton

nemes Maramaros vármegyének
hütes assessora. m. p.
(P. H.)

Huszti L. Samuel

parochus m. p.
(P. H.)

Kívül egykorú feljegyzéssel: Viski Debreczeni István Deák ármálisáról. Czimere: sárga csizma és zöld dolmány.

(Eredetije félfven, a gróf Teleki nemzetség marosvásárhelyi levéltárában, 964. missilis sz. a.)

Közli: Ifj. Biás István.

IV.

Sárosmagyarberkeszi Katona Mihály följegyzései fiáról, Zsigmondról.*

(1773.)

Anno 1773.

A mindenható szent úr Isten ingyen való kegyelmességéből még in anno 1787 martiusnak 30-ik napján egy kis fiúmagzattal megáldván, Istenem ő szent felségéhez tartozó alázatos keresztényi köteleységem szerént itten S. Magyar Berkeszen ugyan azon esztendőben születése után¹ nappal a szent keresztység által az Istennek anyaszentegyházában beavattattam, vévén magának a szent keresztység által Zsigmond nevet. Kit is a mindenható szent úr Isten maga dicsőségére, minékünk születéink örömünkre és minden emberséges embereknek szolgálattárára éltesen sok számos esztendőig.

Minekutánna pedig ezen fiacskám ugyan az mindenható szent úr Istennek ingyen való kegyelmes gondviseléséből annyira nevedkedett volna, hogy az tisztességes tudományoknak gyakorlására alkalmas voltának jeleit láthattam, midőn hat esztendőket, két holnapokat és két heteket bé töltött volna, ugymint ezen folyó 1773-dik esztendőnek Szent Iván havának 11-dik napján a kolosvári nemes reformatum collegiumban bé vittem. Az holott is

tiszteletes professor Csomos Mihály uramnál számára asztalt fogadván, alkudtam meg említett tiszt. professor urammal esztendeig való asztaláért magának és ottan fogadott Csomos József nevezetű szolgáljának száz vonás forintokban, egy kövér sertésben, egy véka apró borsóban, egy véka paszulykában, hat kupa vajba és hat kupa mézbe.

* E följegyzéseket főként azért tartjuk érdemesnek a közlésre, mert az a Katona Zsigmond, kiről szólnak, később külföldi útjáról naplót hagyott hátra s életrajzához apja följegyzései jól használható adatok.

¹ Uresen hagyott hely.

Ugyan ezen napon, ugymint 11-a Junii 1773 az fél esztendőre való asztalpénzt 50 vft és 5 xt arany pénzült tiszt. Professor uramnak előre megadtam.

Helyeztettem pedig a fiamat szállásra az collegiumban Tarsus nevű kamarába.

Praeceptornak fogadtam meg Szabó Mihály nevezetű deák ifjut; kinek is fizetést ígértem huszonhat i. e. 26 vft.

Ab 11-a Junii usque 3 m. Julii volt az fiam egy végtiben Kolosvárat a collegiumban, az honnan is 3-a Julii 1773. ebéd után (magam menvén utánna) vele kiindultam és canicularis vacatióra praeceptorával, szolgáljával együtt kihoztam s itthon volt egész caniculán. Innen vittem bé másodsor Kolosvárra 9-a 7bris 1773 és ment 10-a Septembris újabban tiszt. prof. Csomos uram asztalára.

Ezen alkalmatossággal adtam a praeceptornak fizetésében 4 vft. ajándékba adtam egy vft. Egy pár csizmára való pénzzel is megajándékoztam.

Az szolgáljának is új mentét, nadrágot s csizmát csináltattam.

Tiszteletes professor Bodoki uramnak egy süveg jóféle nádmézet ajándékoztam.

Die 17-a 8bris 1773. küldöttem be bizonyos expressusomat Kolosvárra a fiam látogatására. Ekkor küldöttem mind a négy professor számára egy-egy véka gesztenyét.

A fiam számára küldöttem 2 aranyat, melyet a praeceptor kezéhez küldöttem, hogy elkerülhetetlen szükségére a fiamnak erogálja.

Ezen alkalmatossággal küldöttem az fiam szolgálja számára egy laiblira való pénzt is.

(Eredetije a nagyercsei gr. Toldalagi levéltárban, az Erd. Nemz. Múzeum őrzetében Kolozsvárt.)

Közli: Kelemen Lajos.

V.

Nagyváradai Br. Intzédi Gergely, Elek és Iosonczy Br. Bánffy Ferenczné Br. Intzédi Ágnes leszármazási bizonyítványa.

Marosszentkirály, 1788. szept. 25—27.

Mi ide alább nevünket leirtak bona fide attestalunk arról, melyet részszerént levelekből, részszerént pedig hiteles relatiokból tudunk nyilván és bizonyosan, hogy váradai Br. Intzédi Gergely és Elek urak, ugy baronissa Iosonczy Báro Bánffy Ferenczné Br. Intzédi Ágnes asszony ő nga néhai váradai Br. Intzédi Gergely úrnak gyermekei, ki is néhai váradai Intzédi Pállal voltak gyermekei néhai idősb váradai Intzédi Pálnak.

M.-Sz.-Király 25-a. 7bris 1788.

(L. S.) *Kendeffi Pál* mp.

Ezen leirt méltóságos familiának a feljebb irt leírás szerént való deductioját igaznak lenni igaz hitem szerint vallcm.

N.-Enyed 26-a 7bris 1788.

(L. S.) *Gillyen János*
ns. Fejér vármegye egyik r.
perceptora.

A fenn irt mlgs. familia deductioját a megirt renddel lejönni igaz hitem szerént erősítem.

M.-Szt.-Király. 27-a. 7bris. 1788.

(L. S.) *Fodor József* mp.
ns. Közép-Szolnok Kraszna és Kóvárral
egyesült vármegye krasznaí circulusa
jurassora.

(Közel egykorú egyszerű másolat, félvén széki Gr. Teleki László (a gyömrői) levéltárában, az Erd. Nemz. Múz. őrzetében.)

Közli: Kelemen Lajos.

A csikszentsimoni Endes család levéltára.

1660—1725. (II. sorozat.)

I. közlemény.

A mult évi folyamán közölt regesták folytatásául adom ezen sorozatot. Ennek köztörténelmi vonatkozása sokkal több. Tehát jóval érdekesebb is. Szinte curiosum számba megy mindjárt a második levél, melyet közvetlenül a végzetes kimenetelű fenesi ütközet után való napon adott ki II. Rákóczy György, hogy megdicsérje benne az ütközetben résztvett vitéz csikiakat. Ugy hiszem, ez volt legutolsó fejedelmi kiadványa. Az 1662—1666 évek közötti időben kelt iratok legfőbbképpen Damokos Tamás krimi raboskodására vonatkoznak. Kemény Jánossal tatárabságra került erdélyi urak között egyike a jelentékenyebb egyéniségeknek. Ő a Jókai Mór fantáziája által merészen kiszínezett „*kétszarvú ember*.” Sok tekintetben érdekes és változatos életéhez az 1680. előtt kelt levelek tömegesen nyújtanak fölvilágosító adatot. Leányát Erzsébetet Abafi János vette nőül s mivel fia Gábor ifjan gyilkosság áldozata lett, a Damokos birtokokkal együtt a levéltár is az Abafi család kezére került. Az 1680. innen kelt levelek főleg e családot érdeklik. Abafi Ignác Endes Evát vette nőül s midőn az Abafi család fiágon kihal, kerül a levéltár az Endesek kezére. Családjukat közelebről érdeklő adatokat csak az 1694-ik évtől kezdődőleg kapunk. Az ekkor esett tatárbeütés alkalmával rabszíjra kerül Endes György egész

családjával. Róla írja Cserei Farkas:¹ „esmértem egy nemes embert a Székelyföldön, ki midőn látta volna, hogy feleségét elrablották s viszik a tatárok: a rejtekéből, melyben minden veszedelem nélkül megmaradhatott volna, elé ment és annak kedvéért szerencsére vetvén fejét, maga is rabbá esett s vigasztalásnak tartotta, hogy ki nem menthette is társát ellensége kezéből, legalább részes lehetett annak nyomorúságában. Szent-Simoni Endes György vala ez, a felesége pedig Sz.-Királyi Bors Anna...”

Sándor János Krimből irt levelei egyikében említi, hogy „Endes Györgynétől az ura (t. i. a khán) ötszáz tallért kér vala, már négyszázra szállott, nem is jű alább. Endes Pamájé harmad félszáz, reméndkednek Boros György uramnak, váltaná meg, az pénzt is megadná, magát is akár feleségnek, akár szolgálójának ajánlaná.”²

Endes György váltságdíja előteremtése végett kénytelen csikszentsimoni és csikszentmihályi javait 475 oroszlanos tallér fejében zálogba vetni. Hasonló okból került zálogba csikszögödi jószágja is. Bár e

¹ Cserei Farkas: A magyar és székely asszonyok története. Kolozsvár 1860. 188. 189. l.

² Szék. Oklvt. VI. k. 446 l.

szomorú időkről mindössze csak öt oklevél beszél, mégis eléggé eleven kép rajzolódik a kutató szeme elé.

Sajnálatos, hogy II. Rákóczy Ferencz szabadságharczát megvilágító adatok, majdnem teljesen hiányoznak. Mindössze egy oklevél van vonatkozással, mikor Abaffi László a német hadak Hun nevű hadibiztosságát két szép lóval és egyéb ajándékokkal megvesztegetni igyekszik.

A fejedelmi kiadványok legnagyobb része (28) Apaffi Mihálytól (1666—1688.) ered, II. Rákóczy György-től (1660.) e sorozatban csak kettő van. III. Károly királyunktól (1722—1725.) 5, Eleonora Magdolna császárnőtől (1712.) 1, Szobieczy János lengyel királytól (1688.) 1 kiadványt őriz a levéltár. Az interregnum alatt kormányzott erdélyi országos tanácstól (1690.) 1, az erdélyi főkormányzástól (1699. 1703.) 2 és Nagyszombat város tanácsától (1703.) 1 kiadványunk van. Teleki Mihálynak (1683.), Lusenszky Joakim váradai püspöknek (1676.), zabolai Mikes Kelemen székegyházi generálissának (1683.), Sándor Gergely itélőmesternek (1722.) egy-egy oklevele van e sorozatban elhelyezve. Ezeket kívül szentiváni Henter Ferencz (1679.) és Damokos Tamás (1676.) csiki főkirálybírók, medveczki és besztercezi Medveczki Miklós árvamegyei főbíró (1669.), továbbá delnei Incze András (1671.), rákosi Bodó Mihály (1674—1679.) csikszentsimoni Czirkó János (1679.), csikszentmihályi Sándor János (1683.), csikszentkirályi Bors Gergely (1712.) és Sándor István (1722.) csiki alkirálybírák okirataival találkozunk.

Megjegyzem, hogy a sorozat végső időpontjául azért választottam az 1725-ik évet, mert ez időben lép előtérbe Endes Miklós, a későbbi itélőmester alakja, a ki mint családjának legkiválóbb tagja a családi levéltár ismertetésénél is különösebb figyelmet igényel.

167. 1660. jan. 13. Rákóczy György elrendeli alsótorjai Apor Mihály, Danka Balázs, szentléleki Zonda Tamás, Tuson István és Péter, Mátyus Imre és Balázsnak, hogy polyáni Mihály Ferencz, id. Veres Péter, szentléleki Csintalan István, Orbai János és Folti István peres ügyében tartsanak tanuvallatást.

(Eredeti. Papiros, féleven. Alján kancelláriai középpécset. A keltezés helyét a pecset fedi)

168. Élesd, 1660. máj. 23. Rákóczy György Csik-, Gyergyó- és Kásznoszékek egyetemének, a kik a fenesi útközetben magukat dicséretesen viselték, elismerését fejezi ki s őket további hűségre inti.

(Eredeti. Papiros, egész iven. A kívül alkalmazott kancelláriai középpécset letörött. Közölve Szék. Oklv. VI. köt. 227. l.)

169. Csikszenttamás, 1662. jul. 25. (circa festum S. Jacobi apostoli) György János bizonyítja, hogy Damokos Tamás részére György Ferencztől és Katos Istvántól 6 aranyat vett fel kölcsön s ezért lekötötte a Gurzó Mátyásnéval zálogban levő földet.

(Damokos Tamás 1669. évbeli sajátkezű másolata)

170 Jangiszala, 1662. decz. 20. Alesernátoni Damokos Tamás, csikszentimrei Fodor Ferencz és baróti Bede Máté bizonyítják, hogy Debreczeni Biczó András annak fejében, hogy Fekete István kezessége mellett a tatárabságból kibocsátották kötelezettséget vállalt mind a maga, mind Fekete István Böszörményben lakott katonai váltságdíjának megszerzésére.

(Eredeti. Papiros, féleven.)

170/a Csikszentmihály, 1662. okt. 18. Csikszentmihályi Konez Bálint, Török Máté, Konez István és Bagosi István bizonyítják, hogy Csicsói Gegő István egy Csikajnádon levő jobbágyát örökösen eladta szentsimoni Endes Miklósnak.

(1722. márcz. 3-án kelt hiteles kiadvány. I. 302. sz. alatt.)

171 Jangiszala, 1662. decz. 23. Csikszentimrei Fodor Ferencz és tarnóczi Tarnóczi András bizonyítják, hogy alesernátoni Damokos Tamás kezességet vállalt debreczeni Biczó Andrásért, hogy ez szabadon haza mehessen s váltságdíját megszerezhesse.

(Eredeti. Papiros, féleven. Alján két. sárgaviaszba nyomott gyűrűpecset. Közölve Szék. Oklevt. VI. köt. 230. l. és Történelmi Tár 1899. évf. 380. l.)

172. Gyulafejérvár, Ismeretlen missilis levele Damokos Tamáshoz Krimbe, tatárabságból való kiszabadítása ügyében.

(Eredeti. Papiros féleven.)

173. Csikszenttamás, 1663. okt. 27. Szentsimoni Endes Miklós felcsiki hites jegyző és szentsimoni György Ferencz felcsiki hites assessor jelentik a fejedelemnek, hogy Damokos Tamás egy elszökött jobbágya ügyében tanuvallatást tartottak.

(Eredeti. Papiros, egész iven. Kivül két, vörösviaszba nyomott gyűrűpecset)

174 Gyulafejérvár, 1665. máj. 25. Kálnoki Mihály missilis levele Damokos Tamáshoz tatárabságból való kiváltása ügyében.

(Eredeti. Papiros, egész iven. Közölve Szék. Oklv. VI. köt. 296. l. és Tört. Tár 1899 évf. 381. l.)

175. Marosvásárhely, 1665. jun. 6. Marosvásárhelyi Kovács István és Konez István jelentik Küküllőmegye főtiszteinek, hogy Fekete Ferencz és neje Damokos Judit ügyében tanuvallomást tartottak.

(Eredeti. Papiros, egész iven. Kivül két, sárgaviaszba nyomott gyűrűpecset)

176. Görgényszentimre, 1665. jun. 9. Harasztke-reki Farkas Mihály és oláhvásárhelyi Gazdag Sándor jelentik Küküllőmegye főtiszteinek, hogy Fekete Ferencz és neje Damokos Judit ügyében tanuvallatást tartottak.

(Eredeti. Papiros, egész iven. Kivül két, sárgaviaszba nyomott gyűrűpecset.)

177. Fogaras, 1666. febr. 9. Váradai Udvarhelyi György és kilyéni Székely Bálint bizonyítják, hogy dési Makai Mihály 500 aranyat és 300 tallért adott kölcsön Kálnoki Mihály kezéhez Damokos Tamás tatárabságból való kiváltására, melylyel szemben Damokos Tamás zálogba adja mezőmadarasi jószágát.

(Egykorú másolat.)

178. Szálláspataka, 1666. jun. 3. Apaffi Mihály 12 hadra kötelezett férfit, a kik Damokos Tamás szenttamási házai építésében részt fognak venni egyszeri generalis hadi expeditiótól fölment.

(Eredeti. Papiros, egész iven. Alján kancelláriai középpécset.)

179. Hely nélkül. 1666. szept. 14. Taplóczi Incze András és Erős Pál bizonyítják, hogy taplóczi Lázár Imre egy malom helyét örökösen átengedte Damokos Tamásnak, ki ezért a hadi szolgálattól való felmentését igérte.

(Eredeti. Papiros, féleven.)

180. Jenőfalva, 1666. Szentsimoni Endes Miklós felcsiki hites jegyző és szentsimoni György Ferencz felcsiki hites assessor jelentik a fejedelemnek, hogy Damokos Tamás ügyében tanuvallomást tartottak.

(Eredeti Papiros, egész iven. Kivül két, vörösviaszba nyomott gyűrűpecset.)

181. Fogaras, 1667. jan. 10. Apaffi Mihály elrendeli görgényszentimrei Berzencei Márton és mezőmadarasi Szekeres Gergelynek, hogy alsócsernátoni Damokos Tamás peres ügyében tartsanak tanuvallatást.

(Eredeti. Papiros, féleven. Alján a kancellária középpécset nyomaival.)

182. Csikszenttamás, 1667. jan. 23. Madarasi Borbély János, szentdomokosi Barabás György, Nagy Péter,

Tamás István és Kedves Miklós Szenttamás falu végzéseit szerkesztik.

(Eredeti. Papiros, féleven.)

183. Szépviz, 1667. jul. 25. Szépvizi Imreh János özvegye Boros Ilona végrendeletet tesz, melyben Endes Miklósról is megemlékezik.

(Eredeti. Papiros, negyedíven.)

184. Jenőfalva, 1668. febr. 16. Jenőfalvi Karda Mátvás, id. Karda István és Gurzó Gál János bizonyítják, hogy Tankó Györgyné Szőke Erzsébet és leánya Anna egy földet, melyet Szőke Erzsébet anyjától Barlók Annától (Barlók Ferencz testvére) örökölték, örökösen átengedték Barlók Péternek és fiának Jánosnak.

(Eredeti. Papiros, féleven. Alján három, sárgaviaszba nyomott gyűrűpecsét.)

185. Mokrác, 1669. jun. 20. Medveczki és kisbesztercei Medveczki Miklós főbíró és szakáli Skrabák Mihály árvegyei hites esküdt bizonyítják, hogy Abaffi János peres ügyében id. Abaffi Gáspárt kihallgatták.

(Eredeti. Papiros, egész íven. Két, vörösviaszba nyomott gyűrűpecsét.)

186. Hely nélkül. 1669. aug. 23. Damokos Tamás szenttamási György Ferenczcel bizonyos zálogos földekre nézve egyezsége lép.

(Eredeti. Papiros, féleven. A 169. sz. másolat hátlapján.)

187. Mindszent, 1669. okt. 22. Szentmártoni Literatus Mihály alsziki hites jegyző és szentgyörgyi Csedő András alsziki hites esküdt jelentik a fejedelemlnek, hogy alsócsernátoni Damokos Tamás és Gábor ügyében tanúvallomást tartottak.

(Eredeti. Papiros, egész íven. Kívül két, sárgaviaszba nyomott gyűrűpecsét.)

188. Fogaras, 1669. decz. 18. Apaffi Mihály elrendeli Szentkirályi Balázs, Teleki Gáspár, Erdős Mihály, Almási István, Miskei Péter, Nyirő István, Csernátoni István és Csicsói György kancelláriai hites jegyzőknek, hogy árapataki Geréb János peres ügyében tartsanak tanúvallatást.

(Eredeti. Papiros, féleven. Alján kancelláriai középpecsét.)

189. Csikszenttamás, 1670. ápr. 2. Szentsimoni Endes Miklós felcsiki hites jegyző és szentmiklósi Erős Pál jelentik a fejedelemlnek, hogy alcsernátoni Damokos Tamás ügyében tanúvallatást tartottak.

(Eredeti. Papiros, egész íven. Kívül két, sárgaviaszba nyomott gyűrűpecsét.)

190. Radnót, 1670. jul. 15. Apaffi Mihály elrendeli delnei Nagy Balázs, csicsói Böfő Mihály, Kósa Bálint, kilyéni Osvát Balázs, Márton György, szentkirályi Sikés Máté, ilyefalvi Literati István és Pethő Györgynek, hogy ilyefalvi Geréb János peres ügyében tartsanak tanúvallatást.

(Eredeti. Papiros, féleven. Kancelláriai középpecsét nyomással.)

191. Csikszenttamás, 1670. jul. 27. Madarasi Borbély János, szentmiklósi Erős Pál, szentsimoni Endes Miklós és György Ferencz bizonyítják, hogy Damokos Tamás és fia Gábor jobbágyukat Szakáli Miklóst szabadon bocsátották.

(Eredeti. Papiros, egész íven. Négy sárgaviaszba nyomott gyűrűpecsét. Megvan másolata is Apaffi Mihály 1673. febr. 11-én kelt primipiláris levelével együtt. Lásd 202. sz. alatt.)

192. H. n. 1670. okt. 9. Delnei Nagy Balázs, Lucza András és taplóczi Anda Tamás bizonyítják, hogy delnei Csató Mártonné János Margit a taplóczi határban, az Olt vizen levő malomhelyét örökösen átengedte alsócsernátoni Damokos Tamásnak és fiának Gábornak.

(Eredeti. Papiros, féleven.)

193. Gyulafejérvár, 1670. decz. 15. Apaffi Mihály elrendeli Szentmiklósi Dénes Pál és pálfalvi Literati Péternek, hogy alsócsernátoni Damokos Tamás és fia Gábor peres ügyében tartsanak tanúvallatást.

(Eredeti. Papiros, féleven. Alján kancelláriai középpecsét.)

194. Csikszentgyörgy, 1671. ápr. 19. Csikszentgyörgyi Csedő András alsziki hites esküdt és ménasági Literati István tanúvallatást tartanak Lázár Simon jobbágya Maxim Mihály által birt ménasági erdő felől.

(Eredeti. Papiros, féleven.)

195. Gyulafejérvár, 1671. jun. 3. Apaffi Mihály elrendeli az erdélyi vármegyék és székely székek főtiszteinek, hogy alsócsernátoni Damokos Tamás ügyében tartsanak tanúvallatást.

(Eredeti. Papiros, féleven. Alján kancelláriai középpecsét.)

196. Csikszentmihály, 1671. jun. 19. Delnei Incze András felcsiki alkir. bíró és szentsimoni Endes Miklós felcsiki hites jegyző bizonyítják, hogy Damokos Tamás perbe fogta szenttamási id. Gurzó Istvánt a miatt, hogy az ő néhai fiát Damokos Gábort halálra sebezte s ez a miatt meg is halt. Felhatalmazzák egyben, hogy Gurzó Istvánt bárhol megfogathassa.

(Eredeti. Papiros, féleven. Alján vörösviaszba nyomott gyűrűpecsét.)

197. Kelementalke, 1671. aug. 4. Apaffi Mihály elrendeli ilyefalvi Literati István, Szabó Mihály, Vonczai András, adobolyi Csizsár János, Baczoni Pál és Szász Imrénének, hogy dálnoki Mihálcz Mihály és ilyefalvi Geréb János ügyében tartsanak tanúvallatást.

(Eredeti. Papiros, féleven. Alján kancelláriai középpecsét.)

198. H. n. 1671. Deák Ferencz és Borbély János tanúvallatást tartanak néhai Szekeres György javai felől, a ki holtáig Damokos Tamást szolgálta s minden keresményét Damokos Istvánnak hagyományozta.

(Eredeti. Papiros, féleven.)

199. Gálfalva, 1672. márcz. 1. Gálfalvi Ozdi György és Sigmond János jelentik Marosszék főtiszteinek, hogy Damokos Istvánné Lázár Judit érdekében tanúvallatást tartottak.

(Eredeti. Papiros, féleven. Kívül két, sárgaviaszba nyomott gyűrűpecsét.)

200. Galambod, 1672. máj. 29. Görgényszentimrei Berzencei Márton és mezőmadarasi Szalai Márton jelentik a fejedelemlnek, hogy alsócsernátoni Damokos Tamás érdekében tanúvallatást tartották.

(Eredeti. Papiros, egész íven. Kívül egy, fekete viaszba nyomott gyűrűpecsét, a másik pecsétnek csak némi nyoma látszik.)

201. Nagyszombat, 1672. nov. 1. Nyilas Borbély Márton és neje Kis Zsófia elismerik, hogy Luzenszky Joakim prépost és esztergomi kanonoktól 500 magy. frtot vettek kölcsön.

(Nagyszombat város tanácsának 1703. jun. 4-én kelt átiratában. I. 272. sz. alatt.)

202. Fogaras, 1673. febr. 11. Apaffi Mihály csikszenttamási Szakáli Miklóst, a kit alsócsernátoni Damokos Tamás, fia Gábor, sombori Fekete Ferencz s ennek leányai Fekete Sára és Erzsébet hederfáji Abaffi Jánosné jobbágyiságból szabadon bocsátották, — lófősít.

Kihirdettetett Csik-Gyergyó- és Kászon székeknek Csikszerezében, 1675. máj. 15-én tartott gyűlésében szárhegyi Lázár István főkir. bíró előtt. Megvizsgáltatott 1685. febr. 13-án Csik-Gyergyó Kászonszékek generalis lustrája alkalmával Teleki Mihály és Mikés Kelemen által.

(Egykorú másolat.)

Sándor Imre.

TARTALOM: Dr. Lukinich Imre: Adatok a bethleni Bethlen család XV. és XVI. századbéli történéféhez. — Pálfi György: A tarcsafalvi Pálfi család. — Persán Kálmán: Baresai Ákos megöletésének napja. — Adattár. — Sándor Imre: A csikszentimoni Endes család levéltára.

Nyomatott Gánán J. Örökösé könyvnyomdájában, Kolozsvárt, Kossuth Lajos-utca 10. sz. (Régi unitárius kollégium.)